

Úprava úrokových sazeb v Říši a Protektorátu.

Dr. Homolka - Dr. O. Kulendík.

Direktorium Říšské banky snížilo s účinností od 9. dubna t. r. diskontní a lombardní sazby o $\frac{1}{2}\%$, t. j. na $3\frac{1}{2}\%$, příp. na $4\frac{1}{2}\%$. Tímto rozhodnutím doznaly změny sazby, jež platily nezměněně od 22. září 1932. Snížení sazeb Říšské banky bylo umožněno vývojem peněžního trhu; řízené hospodářství válečné způsobilo ve značné míře přeskupení ve výrobě a používání statků a tím do značné míry uvolnilo peněžní prostředky, které doplněny penězi strženými za odprodané zásoby hledají uložení. Tyto uvolněné peněžní prostředky vykonávaly stálý tlak na platné sazby a umožnily snížení diskontní a lombardní sazby.

Snížení diskontní sazby mělo již samo přímý vliv na ony druhy úrokových sazeb, které jsou opřeny přímo o sazby Říšské banky. Bylo proto nutno přizpůsobiti i ostatní úrokové sazby snížené diskontní sazbě, při čemž bylo však nutno vzíti náležitý zřetel i na rozvrstvení kapitálových uložení, aby nenastaly nežádoucí přesuny. Na valné hromadě Říšské banky dne 19. dubna t. r. pojednal prezident Říšské banky a ministr hospodářství Dr. Funk o této otázce a uvedl, že v důsledku uvedeného snížení sazeb Říšské banky jeví se nezbytným přizpůsobení zejména kreditních sazeb úrokových a zlevnění úvěru, aby peněžní kapitály uvolněné válečným hospodářstvím pracovaly pro Říši a hospodářství za příznivějších podmínek než doposud.

Abyste nebyla podlomena chuť ke spoření, byly poskytnuty stáradalům jednak určité daňové výhody, jednak byly zavedeny vklady úsporné mající povahu trvalého uložení vyšší úrokové sazby za dodržování stanovené minimální výpovědní lhůty až jednoho roku. Tím, že u vkladů úsporných majících povahu trvalého uložení byl stanoven počátek úrokování teprve po uplynutí mezidobí 15 dnů ode dne uložení, provedlo se důsledně rozlišení od peněžních vkladů, které tuto povahu nemají a které mají sloužiti obchodnímu a platebnímu styku. Snížení úrokových sazeb nabylo platnosti od 1. května t. r. na celém území Říše a pohybuje mezi $\frac{1}{4}\%$ až $\frac{3}{4}\%$ podle druhů peněžních vkladů. Změny v platných úmluvách o úrokových sazbách byly vyhlášeny v Německém říšském a pruském stát. oznamovateli dne 23. dubna t. r.

Pro snazší porozumění provedeným změnám musíme předeslati několik slov o platné úrokové úpravě. V Říši jsou úrokové sazby a právo soutěžní mezi peněžními ústavu upraveny smlouvami, datujícími se původně již z r. 1932, které obdržely svou nynější podobu v prosinci 1936. Je to rámcová smlouva (t. zv. Mantelvertrag) mezi vrcholnými svazy, hospodářskými a odbornými skupinami (Wirtschaftsgruppen, Fachgruppen) všech peněžních ústavů z 22. prosince 1936, kterou se zavázaly nepřekročovati, jak při přijímání peněžních vkladů, tak při poskytování zápůjček určité maximální sazby, které jsou stanoveny v zároveně podepsané úmluvě o stanovení nejvyšších sazeb pro peněžní vklady (Habenzinsabkommen) a úmluvě o počítání úrokových sazeb a odměn při zápůjčkách (Sollzinsabkommen). Tyto úrokové dohody platí jen ve vztahu mezi klientelou (t. zv. Nichtbankierkundschaft) a peněžním ústavem, avšak neplatí mezi peněžními ústavu navzájem (uložené přebytky, vklady účelové atd.); rovněž tyto úrokové dohody neupravují sazby úvěrů (zápůjček) hypotečních a komunálních, pro něž byly sazby stanoveny již dříve. Zároveň vytvořen byl

koncepce stále hlouběji pronikají do látky věnované právníkům osobám soukr. práva, a že ustanovení c. c. o právnických osobách budou míti pomocí analogické interpretace jisté vliv na právnícké osoby veřejnoprávní, pro které podle výslovného znění čl. 11. c. c. platí předpisy veřejného práva. Právnícké osoby byly vždy útvarem, kde se srážely vlivy publicistické s civilistickými a kde v praxi zjistiti přesnou hranici mezi právem veřejným a soukromým bylo obtížno.

t. zv. ústřední úvěrní výbor (der Zentrale Kreditausschuss) ze zástupců všech hospodářských a odborných skupin peněžnictví, který se může za souhlasu všech zastoupených skupin usnášeti na nutných změnách rámcové smlouvy i úrokových dohod; v jeho čele stojí a jemu předsedá říšský komisař pro úvěrnictví.

Doplňek těchto úmluv tvoří konečně soutěžní dohoda peněžnická t. zv. Wettbewerbssabkommen. Tato soustava úmluv z 22. XII. 1936 byla vyhlášena v č. 299 úředního listu Deutscher Reichsanzeiger und Preussischer Staatsanzeiger z 23. XII. 1936. Úrokové dohody obsahují zásadní směrnice pro stanovení a výpočet sazeb, kdežto vlastní výše sazeb úrokových je obsažena ve vyhlášce Ústředního úvěrního výboru z téhož dne a prohlášena říšským komisařem pro úvěrnictví za všeobecně závaznou. Na konec ještě musíme uvést, že úrokové sazby a odměny podléhají v Říši zákonu o tvoření cen (t. zv. Preisbildungsgesetz) z 29. XI. 1936 a je pro jich úpravu dána zásadní příslušnost říšského komisaře pro tvoření cen (Reichskommissar für die Preisbildung), jenž však použil možnosti dané mu zákonem (§ 2) a se souhlasem pověřence pro čtyřletku přenesl oprávnění ku schvalování příp. stanovení odměn ve věcech úvěrnictví zpět na říšského komisaře pro úvěrnictví (nyní říšský dozorcí úřad pro úvěrnictví).

Uvedené úrokové úmluvy vycházejí z některých pojmů nám doposud málo běžných; rozlišují t. zv. denní peníze, úsporné vklady, peníze na výpověď a penve peníze.

Za »denní peníze« (täglich fällige Gelder — Giroelder) se považují peníze určené pro platební styk, pro něž nebyla smluvena výpovědní lhůta, ani pevná doba oběhu. Jsou opakem vkladů úsporných a mají asi povahu našich vkladů v běžném účtě. Za denní peníze se považují také peníze, pro něž byla smluvena výpovědní lhůta nebo doba oběhu kratší než 30 dnů. Pojem »Úsporné vklady« (Spareinlagen) je dán přímo v říšském zákonu o úvěrnictví z 5. prosince 1934 říš. zák. I., str. 1203 (§ 22) a za hlavní znaky se stanoví, že neslouží platebnímu styku, nýbrž trvalému uložení, a to na spořitelních (vkladních) knížkách. »Vklady na běžný účet s výpovědí« (Kündigungsgelder) jsou ony, pro něž byla smluvena výslovně aspoň měsíční výpovědní lhůta, nejsou jimi vůbec vklady na knížky. »Pevné peníze« (feste Gelder) jsou peníze, jež se přijímají aspoň na 30 úrokových dnů a jsou splatny v předem určený den. Pokud však nepřesahují částku 15.000 RM v jednotlivém případě, platí pro ně sazby vkladů s výpovědí odpovídající příslušné době uložení.

Změny sazeb nedotkly se úrokové sazby denních peněz činící 1½% v kreditním účtě běžném, z něhož se počítají odměny v určité minimální výši a 1% v běžném účtě, z něhož se odměny nepočítají. Snížení sazeb tohoto druhu uložení způsobilo by asi značný přesun do jiných druhů uložení a prakticky by zbořilo zvláště u sazby 1% již přechod k bezúročnosti a tudíž stavělo tyto vklady u peněžních ústavů na roveň vkladům šekovým u Poštovní spořitelny.

U ostatních druhů peněžních vkladů byly sazby sníženy, jak shora podotčeno o ¼% až ¾%, jak je vidno z této tabulky, otištěné v říšském časopise Sparkasse, sešit 9/1940:

	dříve	nyní
bez výpovědi a se zákonnou výpovědí	3%/o	2½%/o
s nejméně 3měsíční výpovědí	3 ¹ / ₈ %/o	zrušeno
s nejméně 6měsíční výpovědí	3 ⁵ / ₈ %/o	3%/o
s nejméně 12měsíční výpovědí	4%/o	3¾%/o

Vklady na běžný účet s výpovědí:

	dříve	nyní		dříve	nyní
2½%/o	1¾%/o	1 až méně než 3 měsíce		2½%/o	1¾%/o
3%/o	2½%/o	3 » » » 6 měsíců		3%/o	2½%/o
3½%/o	2 ⁷ / ₈ %/o	6 » » » 12 »		3½%/o	2¾%/o
3 ⁷ / ₈ %/o	3 ¹ / ₈ %/o	12 měsíců a delší		3¾%/o	3%/o

Pevné peníze na:

U úsporných vkladů byla zrušena sazba $3\frac{1}{8}\%$ pro vklady s výpovědí 3—6 měsíční a byla zavedena nejkratší zákonná výpovědní lhůta 3 měsíců se sazbou $2\frac{1}{2}\%$. Tato zákonná výpovědní lhůta přichází však prakticky v úvahu teprve tehdy, chce-li vkladatel vybrati během jednoho měsíce (30 dnů) obnos větší než 1.000 RM. Až do tohoto obnosu jsou výplaty volné. Peněžní ústav je však oprávněn vyhověti vkladateli a vyplatiti mu ihned a bez výpovědi i obnos vyšší než 1.000 RM měsíčně, vkladatel musí však zaplatiti z částek takto vybraných debetní úroky, které jsou o jednu čtvrtinu vyšší nežli úroky kreditní a které se musí platiti za tolik dnů, po kolik by musel vkladatel čekat, kdyby šetřil ustanovení o zákonné výpovědní lhůtě a výplatě do 1.000 RM měsíčně. U sazeb s výpovědní lhůtou 6 měsíční a delší je nutno dodržovati tuto lhůtu zásadně při vybírání jakýchkoliv částek. Vkladatel nemá nároku na výplatu bez šetření smluvené výpovědní lhůty. Vyplatí-li peněžní ústav přesto požadovanou výplatu, je povinen počítati debetní úrok podle vzoru, jak bylo řečeno při výplatě nad 1.000 RM, bez šetření zákonné výpovědi. Úrokové sazby v Říši jsou čisté, poněvadž zde nejsou zavedeny srážky pro příspěvek Všeobecnému fondu peněžních ústavů, daně rentové a zvláštní 5% daně jako u nás.

Výpověď u obou nejvyšších sazeb vkladů na běžný účet s výpovědí nesmí býti dána dříve než za 3 příp. 6 měsíců po sjednání úmluvy, jinak platí sazby pro pevné peníze. Tyto sazby platí také pro pevné peníze v částce pod 15.000 RM.

Pokud jde o debetní sazby, byly sníženy nejvyšší přípustné sazby u krátkodobých úvěrů, které činí 6% namísto dřívějších $6\frac{1}{2}\%$ ($4\frac{1}{2}\%$ vlastní úrok, $1\frac{1}{2}\%$ minimální odměna [provisie] úvěrová), kdežto ostatní sazby pro zápůjčky zůstávají nezměněny.

U nás došlo k nové úpravě úrokových sazeb vládním nařízením z 28. května 1940 č. 209 a z 28. září 1940 č. 325 Sb. zák. v souvislosti s odstraněním celních hranic mezi Říší a Protektorátem. Tato úprava byla nutná, má-li se naše celé hospodářství přizpůsobiti soustavě říšské.

U vkladů *úsporných* bylo převzato ustanovení o zákonné tříměsíční výpovědní lhůtě jakož i o volné částce 1.000 RM (10.000 K) měsíčně rovněž do naší úpravy. Větší obtíže působily při naší úpravě pouze zavedené zákonné srážky z úrokové sazby (6% rentová daň, 3% příspěvek Všeob. fondu a 5% zvláštní daň), poněvadž se tímto způsobem mění počítání debetního úroku při výplatě nad 10.000 K měsíčně bez výpovědi. Tento úrok je nutno totiž počítati z *čisté* úrokové sazby (tedy po odečtení srážek), poněvadž zmíněné srážky při debetních úrocích nepřicházejí v úvahu. Je-li tedy úroková sazba při tříměsíční zákonné výpovědní lhůtě $2\frac{3}{4}\%$, po odečtení srážek $2'365\%$, bude činiti debetní úrok $2'957\%$. Zákonnými srážkami je rovněž vysvětlena rozdílnost mezi sazbami v Říši a Protektorátu, kde musí být sazby přiměřeně vyšší, aby vkladatel dostal přibližně stejný čistý úrok.

Také ustanovení o úrokování vkladů úsporných až patnáctým dnem po dni uložení bylo převzato do naší úrokové úpravy. Sazby nyní platné jsou patrně z této tabulky:

Úsporné vklady	
se zákonnou 3měsíční výpovědní lhůtou	až $2\frac{1}{4}\%$
s nejméně 6měsíční výpovědní lhůtou	až 3%
u zemských úvěr. ústavů a pražských městských spořitelen	až $2\frac{7}{8}\%$
Vklady na běžný účet	
bez výpovědi u účtů podrobených provisi	až $1\frac{1}{2}\%$
jinak	až 1%
u pražských spořitelen a zemských úvěrních ústavů	
s výpovědí 1měsíční	až $1\frac{5}{8}\%$
s výpovědí 3měsíční	až $2\frac{1}{8}\%$
s výpovědí 6měsíční	až $2\frac{5}{8}\%$
s výpovědí 12měsíční	až $2\frac{7}{8}\%$
u ostatních ústavů	
s výpovědí 1měsíční	až $2\frac{1}{2}\%$
s výpovědí 3měsíční	až $2\frac{1}{2}\%$
s výpovědí 6měsíční	až $2\frac{7}{8}\%$
s výpovědí 12měsíční	až $3\frac{1}{8}\%$

Uvedené sazby neplatí pro vklady na běžné účty uložené ústavou lidového peněžnictví, svazy, Zemským úvěrním fondem živnostenským v Praze, Zemským malorolnickým fondem úvěrním v Praze a veřejnoprávními sociálně pojišťovacími ústavami. Pro tyto vklady platí zvláštní sazby podle čís. 2 položka F—P k vládnímu nařízení č. 325/40 Sb.

Běžné účty vkladové, podrobené provisi, jsou u nás novinkou. Jsou to účty, na kterých se účtuje provise alespoň $1\frac{0}{100}$ z obrátu při uzavěření běžného účtu s jeho větší strany po odečtení zůstatku a položek, které se vylučují (diskontní výtěžky, převody s účtu téhož majitele účtu a účetní vyrovnání při konsorciálních úvěrech). Místo dřívějších $1\frac{1}{2}\%$ běžných účtů vkladových nastupují nyní t. zv. běžné účty šekové, které se úrokují 1% s volnou dispozicí za stejných jinak podmínek dřívějších běžných účtů vkladových.

V naší nové úpravě úrokové je důležité nařízení o t. zv. nepeněžních podnicích, u kterých je zařízeno přijímání peněz od vlastních zaměstnanců na úrok. Dle § 15 vl. nař. č. 209/40 Sb. o nejvyšších přípustných úrokových sazbách mohly totiž tyto podniky při úrokování vkladů překročovati maximálně stanovené hranice úrokové sazby vkladové. Tato zařízení musí býti však podle nové úpravy nejpozději do 31. prosince 1943 zrušena.

Debetní úrokové sazby se novou úpravou téměř nezměnily, takže platí nadále vládní nařízení č. 209/40 Sb. Pokud se však týká úvěrů v běžném účtě, je stanovena maximální úroková sazba až o 1% nad dočasnou eskontní sazbu Národní banky, to jest na $4\frac{1}{2}\%$ a doložka, že sazba pro úvěry v běžném účtě musí býti nejméně 5% se ruší.

Nároky podnikatelů na zvýšení rozpočtu.

Karel Srna.

Pohyb cenové hladiny je v poslední době podnětem celé řady úvah, zejména co do reflexu na ustanovení soukromoprávních kontraktů. Ježto platí podle § 1 nařízení předsedy vlády z 20. VII. 1939 č. 175 Sb. všeobecný zákaz zvyšování cen zboží, statků a úkonů všeho druhu a ježto v důsledku toho dochází ke zvýšení vesměs autoritativně, zejména zásahy nejvyššího úřadu cenového, není jednotného mínění na zařazení takto vznikajících problémů do právní problematiky, a tím také na aplikaci předpisů obč. zákoníka. Důležitost úvah zabývajících se tímto předmětem jest dokumentována zejména i tou okolností, že jsou publikovány ve značné míře v denním tisku a ne tedy pouze v právnických časopisech.

Právě v těchto dnech probíhá tiskem diskuse o nároku podnikatelů zejména na stavebních na náhradu zvýšených vydání a o přípustnosti zvýšení rozpočtu. V měsíčníku »Evidence« č. 9/1940 zabývá se touto otázkou Dr. Karel Fabris ml. a uvádí zejména, že kalkulace podnikatelů byla v poslední době zvrácena celou řadou úředně nařízených nebo stanovených zvýšení, s nimiž při sestavování rozpočtu nebylo možno počítati. Dr. Fabris pak rozlišuje tři případy za účelem stanovení způsobu, jak mají podnikatelé takto postižení postupovati. Bylo-li dílo převzato na paušál, pak nemá podnikatel vůbec nároku na zvýšení. Ustanovení § 1170 a o. z. o. zde místa nemá. Podobně však nemůže podnikatel žádati o zvýšení platu, byl-li za základ smlouvy o dílo vzat rozpočet se zárukou